

Магістр 1 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ФАКТОРИНГУ ЯК ОДНОГО З ВИДІВ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Анотація. Розглянуто сутність та особливості обліку факторингових операцій комерційного банку, визначено їх переваги й недоліки в сучасних умовах господарювання, проведено порівняльний аналіз факторингу, овердрафту та класичного кредитування, а також окреслено перспективи подальшого розвитку.

Аннотация. Рассмотрены сущность и особенности учета факторинговых операций коммерческого банка, определены их преимущества и недостатки в современных условиях хозяйствования, проведен сравнительный анализ факторинга, овердрафта и классического кредитования, а также обозначены перспективы дальнейшего развития.

Annotation. The essence and features of commercial bank factoring accounting are considered, their strengths and weaknesses in the current economic conditions are identified, the comparative analysis of factoring, overdraft and traditional lending and the prospects for further development is carried out.

Ключові слова: кредитні операції, факторинг, конвенційний факторинг, овердрафт.

Кредит і кредитні відносини є невід'ємною та важливою складовою економічної системи України. Знаходячись у центрі сучасного грошово-фінансового господарства, кредит опосередковує зв'язки між державою, банком, товаровиробниками і населенням.

Ринкова трансформація національної економіки відкрила новий етап у розвитку кредитної справи, підтвердженням чого є вихід на економічну арену нової послуги комерційних банків – факторингу. Факторинг – це операція, що поєднує в собі кредитування клієнта з метою формування обігового капіталу, а також ряд посередницько-комісійних послуг [1].

Статистика стверджує, що факторингове фінансування за темпами зростання посідає лідируюче становище у світовій економіці серед найпрогресивніших фінансових технологій. Якщо на початку 1990-х років оборот світового факторингового ринку не перевищував 100 млрд дол., то нині він становить 700 млрд дол. Саме тому можна стверджувати, що це є актуальною темою для дослідження [2, с. 6].

Висвітленню сучасних аспектів факторингових операцій присвячені наукові праці Кіндратської Л. М. [1], Васюренко О. В. [3], Валієвої І. А. [4], Шашнікова П. В. [2] та ін.

Метою даного дослідження є розгляд особливостей бухгалтерського обліку різних видів факторингу комерційного банку.

Завданнями дослідження є розгляд теоретичних аспектів обліку факторингових операцій банків, визначення їх переваг та недоліків і аналіз подальших перспектив розвитку.

Об'єктом даного дослідження є кредитна діяльність комерційного банку. Предмет дослідження – технологія обліку факторингових операцій.

Факторинг є одним із найперспективніших видів банківських послуг. Це одна з форм інтегрування банківських операцій, що найбільше пристосована до сучасних процесів розвитку економіки. Суть факторингу полягає в тому, що банк купує у клієнта право на вимогу боргу. Як правило, банком купуються дебіторські рахунки, пов'язані з поставкою товарів чи наданням послуг [4, с. 35]. У таких операціях беруть участь три сторони: фактор (спеціальний відділ комерційного банку), постачальник та покупець.

В економічній літературі виділяють два фиди факторингу:

конвенційний – це комплексна банківська послуга, за якої боржник сповіщений про те, що постачальник переуступає рахунок-фактуру факторові;

конфіденційний – служить прихованим джерелом засобів для кредитування, тому що ніхто з контрагентів клієнта не інформований про переуступлення рахунків-фактур факторові [5, с. 179].

Факторингова послуга може надаватись банком як у поєднанні з фінансуванням, так і без фінансування. При факторингу без фінансування клієнт подає банку документи, що підтверджують відвантаження товару, а він зобов'язується отримати на користь клієнта грошові кошти. Тобто роль банку зводиться до інкасування фінансових документів. Факторинг з фінансуванням полягає в тому, що фактор купує рахунки-фактури клієнта і виплачує йому грошові кошти у розмірі 80 – 90 % від суми боргу. Решта 10 – 20 %, що лишилися, банк утримує як компенсацію ризику до погашення боргу. Після погашення боргу банк повертає утримувану суму клієнтові [4, с. 36].

Підставою для здійснення факторингової операції банку є угода з клієнтом. Укладаючи факторингову угоду, клієнт передає банку розрахункові або платіжні документи, які банк обліковує на відповідному позабалансовому рахунку 9800 "Розрахункові документи за факторинговими операціями".

Куплена дебіторська заборгованість – це, власне, зобов'язання банку оплатити дебіторську заборгованість клієнта. Тому на дату укладення факторингової угоди відповідні зобов'язання обліковуються за номінальною вартістю поза балансом як надані клієнтові зобов'язання з кредитування, що обліковуються на рахунок 9100

На дату, коли кошти переказуються на рахунок клієнта, банком відкривається спеціальний рахунок 2030 "Рахунки суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями". Одночасно на суму авансу зменшуються позабалансові зобов'язання банку з кредитування.

Для відображення платежів, одержаних від дебітора, але ще не проведених банком, Планом рахунків банків передбачений транзитний рахунок 3739 "Транзитний рахунок за іншими розрахунками".

У разі коли дебітор затримує оплату або не може своєчасно погасити свою дебіторську заборгованість, відповідна сума неоплаченої дебіторської заборгованості переноситься на рахунок простроченої заборгованості за факторинговими операціями. Такі операції обліковуються на рахунок 2037 "Прострочена заборгованість суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями" [3].

Унаслідок ризиковості факторингових операцій завжди існує ймовірність отримання збитків. Тому банк мусить створювати для таких операцій відповідні резерви, які формуються на рахунок балансовому 7702 "Відрахування в резерви під заборгованість за наданими кредитами клієнтам".

Доходи фактора від здійснення факторингової операції складаються з двох частин:

комісійні за послуги з обслуговування боргу (в розмірі 1 – 2 % загальної суми придбаних банком рахунків), що обліковуються на балансовому рахунок 6110 "Доходи від здійснення розрахунково-касового обслуговування клієнтів";

позичковий процент, нарахований на виданий клієнту аванс, що обліковується на рахунок 6023 "Процентні доходи за операціями з факторингу із суб'єктами господарювання" [1].

Факторинг, хоч і відноситься до кредитних операцій банку, проте має ряд специфічних особливостей, що відрізняють його від класичного банківського кредиту. Для більшої наочності наведемо порівняльну характеристику факторингу, кредиту та овердрафту як ще одного різновиду банківського кредитування (таблиця) [6].

Таблиця

Порівняльна характеристика операцій кредитного характеру

Загальні вимоги до кредитних операцій	Різновиди кредитних операцій	
	факторинг	овердрафт
Повертається банку позичальником	Погашається з грошей, що надходять від дебіторів клієнта	Повертається банку позичальником
Видається на фіксований термін	Виплачується на строк фактичної відстрочки платежу (до 90 – 120 календарних днів). Видається на фіксований термін	Встановлюються жорсткі терміни користування трансшем, як правило, не перевищують 30 днів
Видається в обумовлений кредитним договором день	Виплачується в день поставки товару	Строк дії договору обмежений
Банк може включити в кредитний договір умову про перехід позичальника на розрахунково-касове обслуговування в банк	Перехід компанії на розрахунково-касове обслуговування в банк не вимагається	Банк може включити в кредитний договір умову про перехід позичальника на розрахунково-касове обслуговування в банк
Банк може вимагати надати заставу за кредитом	Не вимагається ніякого забезпечення	Передбачено підтримку певного обороту за розрахунковим рахунком
Видається на заздалегідь обумовлену суму	Розмір не обмежений і може збільшуватися в міру зростання обсягу продажів	Ліміт встановлюється з розрахунку від місячних кредитових надходжень
Погашається в заздалегідь обумовлений день	Погашається в день фактичної оплати дебітором поставленого товару	Усі кредитові надходження автоматично списуються в погашення овердрафту
Для отримання кредиту необхідно оформляти велику кількість документів	Факторингове фінансування виплачується автоматично при наданні рахунку-фактури	Для отримання овердрафту необхідно оформляти велику кількість документів
Погашення не гарантує отримання нового кредиту	Триває безстроково	Погашення не гарантує отримання нового кредиту
При кредитуванні, крім надання коштів клієнтові і РКО, банк не надає позичальнику будь-яких додаткових послуг	Супроводжується сервісом, який включає в себе: управління дебіторською заборгованістю, покриття ризиків, консалтинг та ін.	При овердрафті, крім надання коштів клієнтові і РКО, банк не надає позичальнику будь-яких додаткових послуг

Отже, якщо резюмувати, то переваги факторингу перед кредитом такі: оптимізація грошових потоків; відсутність застави; можливість швидко збільшити обсяги фінансування; можливість поліпшити показники ліквідності й оборотності, в тому числі за даними офіційної бухгалтерської звітності; одержання кваліфікованої оцінки діючих і потенційних дебіторів компанії.

Проте є й ряд недоліків, що стримують розвиток факторингу на теренах України. Насамперед, це неготовність переважної більшості вітчизняних банків до розвитку факторингового обслуговування. Головна складність чисто методологічна – факторинг відносять то до кредитних, то до дисконтних, то до інших банківських операцій. Щодо нього некоректно говорити навіть про "операції", оскільки він становить постійне обслуговування клієнта, а не разові угоди. Усе це вимагає спеціальних процедур прийняття рішень і управління ризиками [4, с. 37].

Наступна проблема – це неготовність переважної частини банків країни до середньострокових інвестицій у нову для них галузь діяльності. Основною перешкодою тут є не факторингове фінансування, а досить тривалий і порівняно затратний "нульовий цикл", пов'язаний із постановкою справи, який навіть за наявності професійної команди відбирає від 6 до 12 місяців.

Третя проблема пов'язана з недостатньо підготовленою законодавчою базою. З метою розвитку в Україні факторингу необхідне прийняття спеціального закону "Про факторинг" аналогічно до закону "Про лізинг".

Крім того, необхідно стимулювати, розвивати та розширювати можливості для факторингу, щоб вітчизняні банки могли успішно конкурувати з іноземними представниками [2, с. 8].

Роблячи висновок, слід зауважити, що комерційні банки як найпотужніші фінансові посередники мусять постійно розвиватись, удосконалюватись та пристосовуватися до мінливих умов зовнішнього середовища. Однією з таких нових та перспективних банківських послуг є факторинг. Він не тільки має цілий ряд переваг перед кредитом, але й має стійку динаміку до зростання, що свідчить про позитивні зрушення й модернізацію банківського ринку України.

Напрямами подальшого дослідження є шляхи вдосконалення управлінського обліку кредитної діяльності комерційних банків.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Кіндратська Л. М. Бухгалтерський облік в банках України : підручник [Електронний ресурс] / Л. М. Кіндратська. – Режим доступу : <http://ukrkniga.org.ua>. 2. Шашникова П. В. Правове регулювання факторингу / П. В. Шашникова // Банківське право. – 2012. – № 2. – С. 6–8. 3. Васюренко О. В. Банківські операції : навч. посібн. [Електронний ресурс] / О. В. Васюренко. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/15840720/bankivska_sprava. 4. Валієва І. А. Розширюючи факторинг / І. А. Валієва // Банківський огляд. – 2008. – № 9. – С. 35–37. 5. Глебова Н. В. Облік у банках : навчальний посібник / Н. В. Глебова. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 308 с. 6. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 08.01.2012 р. № 2664-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.